HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ואית להו צערא לכהנים לאקופי אמר איכא איניש דידע דאיתחזק הכא טהרה א"ל ההוא סבא כאן קיצץ [א]בן זכאי תורמסי תרומה עבד איהו נמי הכי כל היכא דהוה קשי טהריה וכל היכא דהוה רפי צייניה אמר ההוא סבא טיהר בן יוחי בית הקברות א"ל אילמלי [ב](לא) היית עמנו ואפי' היית עמנו ולא נמנית עמנו יפה אתה אומר עכשיו שהיית עמנו ונמנית עמנו יאמרו זונות מפרכסות זו את זו תלמידי חכמים לא כל שכן יהב ביה עיניה ונח נפשיה נפק לשוקא חזייה ליהודה בן גרים אמר עדיין יש לזה בעולם [ג]נתן בו עיניו ועשהו גל של עצמות:

מתני' ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר ספק חשכה ספק אינו חשכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות אבל [ד]מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין:

גמ' מנא הני מילי א"ר יהושע בן לוי אמר קרא 1 וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא [ה]תחטא אמר רבה בר רב הונא [ו]אע"ג דאמור רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר וכו' צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלינהו מיניה אמר רב אשי אנא לא שמיע לי הא דרבה בר רב הונא וקיימתי מסברא הא גופא קשיא אמרת שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עם חשכה אין ספק חשכה ספק אינו חשכה לא והדר תני ספק חשכה ספק אינו חשכה מערב: [ז]סימן "בגופיא "זימרא "ציפרא "בחבלא "דמילתא: א"ר אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב לא קשיא כאן בעירובי תחומין כאן בעירובי חצרות [ח]ואמר [ט]רבא אמרו לו שנים צא וערב עלינו לאחד עירב עליו מבעוד יום ולאחד עירב עליו בין השמשות זה שעירב עליו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משחשכה שניהם קנה עירוב מה נפשך אי בין השמשות יממא הוא בתרא ליקני קמא לא ליקני ואי בין השמשות ליליא הוא קמא ליקני בתרא לא ליקני בין השמשות ספקא הוא [י]וספקא דרבנן לקולא: [כ](ואמר) רבא מפני מה אמרו [ל]אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה גזרה שמא ירתיח אמר ליה אביי אי הכי בין השמשות נמי ניגזר א"ל סתם קדירות רותחות הן ואמר רבא

מפני

רש"י

ואית להו צערא לאקופי. שהיה אותו שוק שהספק בו מקום מעבר העיר לרבים והכהנים לא היו יכולין ליכנס שם מפני טומאה וצריך להקיף דרך אחר ארוך: **איכא דידע דאיתחזק טהרה.** בהאי שוק מימיו שלא היה בית הקברות גמור ולא ניתן לפנותו: **כאן קיצץ בן זכאי.** שתלן ועקרן לאחר גידולן: **תורמסי תרומה.** הצריכות לשמרן בטהרה. וגם הוא היה כהן כדאמרינן (מ)[בתוספתא דפרה] (פ"ג) (נ) אם מה שעשו ידי שכחתי: **עבד איהו נמי הכי.** היה מקצץ תורמסין ומשליכן שם ונעשה גל וצף המת במקום שהוא שם וציינו למקום הקבר הכי מפרש בפסיקתא דפרשת העומר ובסדר זרעים ירושלמי (ס): **היית.** במעמד: **ונמנית.** הסכמת לדעתנו להיות מן המנין: **מפרכסות זו את זו.** את שער חברתה להיות נאה: **גל מעצמות.** כמת שנרקב בשרו ונפל מזמן הרבה: **מתני' עם חשכה.** שאם ימהר להזכירם מבעוד יום יפשעו ויאמרו עדיין יש שהות: **עשרתם.** פירות האילן לסעודת שבת. שאף אכילת עראי של שבת קובעת למעשר כדאמרינן במסכת ביצה (דף לד:) דשבת עונג איקרי מכל שהוא הוי עונג: **ערבתם.** עירובי (ע) תחומין וחצירות. והני תרי שייכי למימרינהו בלשון שאלה דשמא כבר עשו אבל בנר לא שייך הדלקתם דדבר הנראה לעין הוא: **ספק חשכה.** כגון בין השמשות אין מעשרין את הודאי דתיקון מעליא הוא אע"ג דשבות בעלמא היא קסבר גזרו על השבות אף על בהש"מ: **ואין מטבילין את הכלים.** דהוי נמי שבות כדאמרינן במסכת ביצה (דף יח.) דנראה כמתקן כלי: **ואין מדליקין את הנרות.** כ"ש דספיקא דאורייתא היא וזו ואין צריך לומר זו קתני: **אבל מעשרין את הדמאי.** דלא דמי למתקן דרוב ע"ה מעשרין הן: **ומערבין.** עירוב. ובגמרא פריך הא תנן לעיל עם חשכה ערבתם מקמי דליהוי ספק: **וטומנין את החמין.** נותנן בקופה של מוכין להיות חומם משתמר בהן אבל משחשכה ודאי אין טומנין בהן כדמפרש בגמ': **גמ' עם חשכה.** מבעוד יום הוא ויש שהות לעשר ולערב (א): **בעירובי תחומין.** תיקון מעליא דאסמכוה רבנן תחומין אקראי ואפי' למאן דאמר תחומין דרבנן כדאמרינן בעירובין (דף נא.) ילפינן מקום ממקום ומקום מניסה כו'. אבל עירובי חצרות חומרא בעלמא הוא ולא מיקרי שביתה מעלייתא וספקא דבין השמשות שפיר דמי: **בין השמשות** קונה עירוב שהוא תחילת קדושת היום: **נאכל.** שאכלו כלב או אדם: **שעירב עליו מבעוד יום.** הניח עירוב לסוף התחום מבעוד יום ולא הספיק להחשיך ממש עד שנאכל בין השמשות: **שניהם קנו עירוב.** דלגבי האי שנאכל בין השמשות משוינן ליה ליליא ואמרינן כבר קדש היום בעוד העירוב קיים וקנה עירוב דהלכה כר' יוסי דאמר בעירובין (דף לה.) ספק עירוב כשר ולגבי דהאי שהונח עליו בין השמשות ונתקיים עד שחשכה משוינן לבין השמשות יממא ועדיין לא קדש היום כשהונח ונמצא שהיה שם כבר בשעת קניית עירוב: **בתרא ליקני.** זה שהונח עליו בין השמשות: **קמא לא ליקני.** שהרי נאכל מבעוד יום: ה"ג **ספקא דרבנן היא.** כלומר הא מילתא דמספקא לן אי בין השמשות יממא או ליליא במילתא דרבנן איתרע לן בעירובי תחומין דרבנן וכל ספקא דרבנן לקולא: ה"ג **אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל.** כגון למר ומוכין: **משחשכה.** כדתנן במתניתין וטומנין את החמין טעמא דספק חשכה הא ודאי חשכה אין טומנין וסתם הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל דאילו בדבר המוסיף הבל אפי' מבעוד יום אסור כדתנן בפ"ד (דף מז:) אין טומנין לא בגפת כו' גזירה שמא ימצא קדרתו שנצטננה כשירצה להטמינה וירתיחנה תחילה ונמצא מבשל בשבת: **אי הכי בין השמשות נמי ניגזר.** דהא שבות מעלייתא היא דהא איכא גזירת איסור דאורייתא ותנא דמתניתין אית ליה דגזרו על השבות ביה"ש דקתני אין מעשרין את הודאי: **רותחות הן.** שסמוך לביה"ש הוא מעבירם מעל האור וליכא למיחש לשמא נצטננה וירתיחנה:

מפני

תוספות

עבד איהו נמי הכי. מפר"ת כמו יעקב אבינו ותיקן מילתא: **כל היכא דהוה קשי טהריה.** כדאיתא בנדה בפרק האשה (דף סא. ושם) דתניא אמר רבי יוסי בן שאול מעשה בסלע שהיו מחזיקין בה טומאה כו' אמר להו הביאו לי סדינין הביאו לו ושראן במים ופרסו עליו מקום טומאה לח[א] מקום טהרה נגוב: **לא קשיא כאן בעירובי תחומין כו'.** נראה לר"ת כפירוש הקונטרס דבעירובי תחומין מחמרינן משום דאית להו סמך מן המקרא וכן פר"ח וכן יש בירושלמי[ב] וכן משמע בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מו: ושם) גבי הא דקאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב רב פפא אמר איצטריך סד"א ה"מ עירובי חצרות אבל בעירובי תחומין אימא לא ומעיקרא היה מפרש ר"ת דעירובי חצרות חמירי טפי דאין מערבין אלא בפת כדמשמע בפרק הדר (שם דף עא:) ובחלון (שם דף פא. ושם) אבל בעירובי תחומין מערבין בכל דבר חוץ ממים ומלח ואין נראה דהא ר"מ ס"ל דתחומין דאורייתא בפרק בכל מערבין (שם לה.) ואפ"ה אית ליה בהדר דעירובי חצרות בפת ובעירובי תחומין מערבין בכל דבר דלא אשכחן דפליג ר"מ אסתם משנה דבכל מערבין וטעמא דמקילי בתחומים דלא בעי פת משום דאין מערבין אלא לדבר מצוה[ג]: **נאכל** עירובו משחשכה. לאו דווקא וה"ה לא נאכל[ד]: **שניהם** קנו עירוב. פירש בקונטרס דרבא איירי בעירובי תחומין וכן משמע לשון צא וערב[ה] ואע"פ דספק חשכה אין מערבין עירובי תחומין ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד כשר כר' יוסי דאמר (עירובין פ"ג דף לה.) ספק עירוב כשר וקשה לרשב"א דר' יוסי לית ליה התם גבי נפל עליו גל או נשרף או תרומה ונטמאה[ו] ספק עירוב [כשר] אלא משום חזקה[ז] כדתניא התם בהדיא (דף לו.) כיצד אמר רבי יוסי ספק עירוב כשר כו' אבל בספק כי הכא שהניחו בין השמשות או נאכל בין השמשות לא מכשר ומפר"ת דהכא מיירי בעירובי חצרות[ח] וכן פר"ח וכן מוכח בסוף הדר (שם דף עו.)[ט] ולא אשכחן נמי דלאו חוץ לעיר קאמר כמו צא ושכור לנו פועלים (ב"מ דף פג.)[י] :

רבי

מסורת הש"ם

א) [עי' בערוך ערך עבד נוסחאות שונות וגרס בן עזאי], ב) [עיין תוספות מגילה כח. ד"ה אילמלא], ג) ברכות נח. [ב"ב עה. סנהדרין ק.], ד) [עיין תוס' חולין ז. ד"ה ודלמא], ה) [בשאלתות סי' סג ובפרשה בהעלותך עוד סימן קכב פי' ואי לא מערבי כיון דלא שרי לטלטולי מאניה ליכא שלמא בביתי' ואי לא מדלקי שרגא ולא מעשרי ליכא שלמא בביתיה עכ"ל ועיין בהרא"ש שפירש באופן אחר ועי' עוד בר"ן], ו) גיטין ו: ע"ש, ז) סימן להלכות שאמר בעל המאמר זה במסכת זו [רש"א], ח) עירובין עו. [ושם אי' רבה וכר"ה הגיר' רבא וכן הביא בעל מ"מ ברמב"ם שם שזהו מימרא דרבא, ט) [צ"ל ר' אבא וכ"כ השל"ה דף מז. ד"ה סימנין] דוק היטב בשל"ה שם ותמצא שענין הגהתו באופן אחר ובמקום ואמר רבא צ"ל אמר רבא וא"כ ואמר רבא הבא בסמוך אין להגיה, י) עירובין ה: [מה:] ביצה ג:, כ) [צ"ל אמר], ל) [לקמן נא.], מ) [עי' תוספות מנחות כא: ד"ה שהכהנים], נ) ופי"ז דאהלו' ועיין בספרי ר"פ חקת, ס) פ"ט דשביעית, ע) [ועיין פרש"י בגיטין ו:], פ) [ועי' תוספות גיטין ו: ד"ה ערבתם], צ) עירובין עא:, ק) [שם לה. פב.], ר) [וע"ע תוס' עירובין עו. ד"ה שניהם],

תורה אור השלם

1 וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחֱטָא:
איוב ה כד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עם חשכה וגו' ולערב הס"ד ואח"כ מ"ה כאן בעירובי תחומין דעירובי תחומין תיקון מעליא הוא דאסמכוה:

גליון הש"ם

גמ' אמר ההוא סבא. עי' חולין דף ו ע"א תוס' ד"ה אשכחיה: **שם** טיהר בן יוחי. עי' (תוס' ישנים) [ספר תוספת יום הכיפורים למהר"ס חביב] יומא דף עה ע"א: **מתני'** ספק חשיכה. עי' ר"ה דף ט ע"א תוס' ד"ה ור"ע: **שם** אבל מעשרין. עי' חולין דף ז ע"א תוס' ד"ה ודילמא וגיטין דף לא ע"א תוס' ד"ה במחשבה: **גמ'** סימן בגופיא. מבואר במהרש"א. וה"מ למחשב עוד הסיא דלקמן דף נ ע"ב:

מוסף רש"י

גל של עצמות. שמת, דאדם שמת נעשה גל של עצמות (סנהדרין ק.). **עשרתם.** פירות שנאכל למחר, **ערבתם.** עירובי חצרות (גיטין ו:). **שניהם קנו עירוב.** משום דבין השמשות ספק הוא וספק דדבריהם להקל ועירוב מדבריהם הוא, לגבי האי שנאכל עירובו בין השמשות משוינן ליה ליליא ואמרינן כבר קנה עירוב, ולגבי האי שעירב עליו בין השמשות משוינן ליה יום ועדיין הוה לו שהות לקנות שביתה (ערובין עו.).

עין משפט נר מצוה

קכב א מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ג סמג עשין יא טוש"ע א"ח סי' רס ס"ב:

קכג ב מיי' פ"ד מהל' שבת הל' ד ופ"ה הל' ג ופכ"ג הלכה טו סמג שם טוש"ע א"ח סי' רסא ס"א:

קכד ג טוש"ע א"ח סי' רס סעיף ב:

קכה ד מיי' פ"א מהל' עירובין הלכה כא סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סימן רסא סעיף א וסי' שצג סעיף ב וסי' תטו סעיף ב:

קכו ה מיי' פ"ו מהל' עירובין הלכה יג טוש"ע א"ח סימן שצג ס"ג:

קכז ו מיי' פ"ד מהל' שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנז ס"א:

קכח ז טוש"ע א"ח סי' שיח סעיף ד:

מוסף תוספות

א. הסדינין, שבלע לפי שהיה רך ותיחוח. תוס' נדה סא. ד"ה מקום. ב. מוקי הא דספק חשכה בעירובי חצרות אבל עירובי תחומין דבר תורה הן. תוס' הרא"ש. ג. הקילו חכמים לערב בכל דבר זמנין דלא משתכח גבי' פת ומבטל ממצות [עירוב]. תוס' הרא"ש. ד. אלא אגב רישא נקטיה. תוס' הרא"ש. ה. דמשמע לי' צא חוץ לעיר. תוס' הרא"ש. ו. ספק מבעו"י ספק משחשכה. תוס' הרא"ש. ז. [ד]קיים הי' בין השמשות. תוס' הרא"ש. ח. שיכול לערב אותן ביה"ש. תוס' הרא"ש. אבל בעירובי תחומין דחמירי לא קנו. תוס' עירובין עו. ד"ה שניהם. ט. דמייתי הא מילתא אעירובי חצרות. תוס' הרא"ש. י. דקאמר צא וערב עלינו. תוס' עירובין עו. ד"ה שניהם. יא. והיינו צא מהכא. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

מתניתין ג' דברים צריך אדם לומר בתוך כו'. ואסיקנא צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דנקבלו אינשי ביתיה מיניה. מנא לן דצריך הדלקת נר בשבת שנאמר וידעת כי שלום אהלך וגו', ואין שלום אלא באור שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב. **ואוקמינן** הא דתנן הכא עירבתם עם חשכה, הן עירובי תחומין, והא דתני בסיפא בספק חשיכה ומערבין וטומנין את החמין, עירובי חצרות. **אמר** רבה אמר לשנים צאו ועירבו עלי פי' עירובי חצרות אחד עירב עליו מבע"י, ואחד עירב עליו בין השמשות, זה שעירב עליו מבע"י נאכל ערובו בין השמשות, וזה שעירב עליו בין השמשות, נאכל עירובו משחשיכה, שניהם קנו עירוב מה נפשך וכו', ואסיקנא בין השמשות ספק מן היום הוא ספק מן הלילה הוא ועירובי חצירות דרבנן וספק דבריהם להקל. **ירושלמי** הדא דתימר בעירובי חצרות אבל בעירובי תחומין דבר תורה הן. **וטומנין החמין.** אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף ואפילו מבע"י גזירה שמא ירתיח, בבין השמשות [לא גזרינן, דבבין השמשות סתם קדירות רותחות הן].

רב נסים גאון

[אמר ראבה] מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום כול', ואמר ראבה מפני מה אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף (מה שחשכה) [משחשיכה]. דבר המוסיף הוא הנזכר [נ"א: הם המנויים] בבמה טומנין [לקמן מז] גפת וזבל ומלח וסיד וחול. ודבר שאינו מוסיף, תבן וזוגין ומוכין ועשבין בזמן שהם יבשים. ומה שהתירה המשנה מהטמנה מבעוד יום אבל בשבת לא, כמו שאמרה ספק חשיכה ספק אינה חשיכה טומנין את החמין, אבל ודאי חשיכה אין טומנין [את החמין] כלל, ואפילו בדבר שאינו מוסיף. ופירוש דילה בתוספתא [פרק רביעי] אין טומנין את החמין בתחילה [בשבת], ובסוף פרק במה טומנין [דף נא] תנו רבנן אע"פ שאמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף כו'. ולפי שהיתה הטמנת החמין [כתחלה] בשבת אסורה מכל צד, למדנו ראיה מזה על דבר המשנה שאמרה אבל טומנין בהן יבשין, אינן אלא מבעוד יום ערב שבת [נ"א: בערב שבת מבעוד יום], ואפילו הכי הרי אמרו אין טומנין (כו') לא בגפת ולא בזבל כו'. ובפרק כירה [דף לט] אמרו אמר רב חסדא ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להן רבנן בטלה הטמנה בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום. ועמד לנו מדבר זה [נ"א: והסקנו מן המאמר הזה] כי הגפת והזבל וכל דבר שהוא מוסיף הבל, לא נכשר ההטמנה בהם ואפילו מבעוד יום. ואן אלתבן אליאבס וכל דבר (שמוסיף) [שאינו מוסיף] הבל פי אלחרארה אנמא אבאחו אלהטמנה בהם מבעוד יום [אמנם התבן היבש וכל דבר שאינו מוסיף הבל אינו אסור בהטמנה בהם מבעוד יום] אבל משחשיכה אסור. הרי מכאן אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום ואין טומנין בדבר שאינו מוסיף משחשיכה, כי העת שאסרו בו ההטמנה בגפת ובזבל בו בעת עצמו אמרו אבל טומנין בהם יבשים, ואי אפשר להיות משחשיכה מפני שאמרו אין טומנין בתחילה בשבת, ולא יתכן להיות אלא מבעוד יום, ואעפ"כ אסור דבר שהוא מוסיף ולא התירו אלא דבר שאינו מוסיף, ואם היה דבר שאינו מוסיף מבעוד יום הוא שמותר מכלל שמחשיכה אסור.